

Kohtuasi C-186/19**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

26. veebruar 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaade kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

22. veebruar 2019

Kassatsioonkaebuse esitajad:

Supreme Site Services GmbH

Supreme Fuels GmbH & Co KG

Supreme Fuels Trading Fze

Vastustaja kassatsioonimenetluses:

Supreme Headquarters Allied Powers Europe

Põhikohtuasja ese

Põhikohtuasja ese on kassatsioonkaebus. Vastustaja on rahvusvaheline organisatsioon, nimelt NATO Euroopa vägede kõrgem peakorter (Supreme Headquarters Allied Powers Europe, edaspidi „SHAPE“). Põhikohtuasi puudutab SHAPE-i nõuet tühistada konto arestimine kolmanda isiku juures, mille oli Madalmaade Voorzieningenrechter (esialgse õiguskaitse kohtunik) määranud Belgia pangas avatud SHAPE-i deposiidi suhtes. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kontrollib omal algatusel, kas kõnealune kohtuasi allub talle.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Käesolev ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada mõistet „tsiviil- ja kaubandusasi“ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse

ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) (ELT 2012, L 351, lk 1) (edaspidi ka „Brüsseli Ia määrus“) artikli 1 lõike 1 tähenduses, ja milline ulatus on viidatud määruse artikli 24 punktil 5, mis reguleerib „kohtuotsuste täitmist“. Nimetatud mõisted on olulised asjas, milles rahvusvaheline organisatsioon, nimelt SHAPE esitas kohtuotsuste täitmisega seotud immuniteedile tuginedes nõude tühistada konto arestimine kolmanda isiku juures.

Eelotsuse küsimused

1(a). Kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrust (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) (ELT 2012, L 351, lk 1) tuleb tõlgendada nii, et selline kohtuasi nagu käesolev, milles rahvusvaheline organisatsioon esitab nõuded (i) tühistada konto arestimine, mille on vastaspool viinud läbi kolmanda isiku juures teises liikmesriigis, ja (ii) keelata vastaspool viia samas olukorras uuesti läbi arestimine, kusjuures nimetatud nõuete aluseks on kohtuotsuste täitmisega seotud immuniteedi vastuväide, on täielikult või osaliselt tsiviil- või kaubandusasi viidatud määruse artikli 1 lõike 1 tähenduses?

1(b). Kas esimese küsimuse punktile a vastamise seisukohast omab tähtsust – ja kui jah, siis millist – asjaolu, et liikmesriigi kohus andis arestimiseks loa tulenevalt sellest, et vastaspool oli enda hinnangul õigus esitada rahvusvahelise organisatsiooni vastu nõuet, mille menetlemine on selles liikmesriigis pooleli peaasjas ja mis puudutab lepingulist vaidlust, mille ese on maksed kütuse eest, mis on tarnitud rahvusvahelise organisatsiooniga seotud rahvusvahelise organisatsiooni korraldatud rahuvalvemissiooni tarbeks?

2(a). Kui esimese küsimuse punktile a vastatakse jaatavalt: Kas määruse nr 1215/2012 artikli 24 punkti 5 tuleb tõlgendada nii, et olukorras, kus liikmesriigi kohus andis kolmanda isiku juures toimuvaks arestimiseks loa ja kõnealune arestimine viidi seejärel läbi teises liikmesriigis, allub kõnealuse arestimise tühistamise nõude menetlemine erandlikult selle liikmesriigi kohtutele, kus kolmanda isiku juures läbi viidud arestimine toimus?

2(b). Kas teise küsimuse punktile a vastamise seisukohast omab tähtsust – ja kui jah, siis millist – asjaolu, et rahvusvaheline organisatsioon esitas kolmanda isiku juures läbi viidud arestimise tühistamise nõude raames kohtuotsuste täitmisega seotud immuniteedi vastuväite?

3. Juhul kui vastamisel küsimusele, kas tegemist on tsiviil- või kaubandusajaga määruse nr 1215/2012 artikli 1 lõike 1 tähenduses või kas tegemist on viidatud määruse artikli 24 punkti 5 kohaldamisalasse kuuluva nõudega, omab tähtsust asjaolu, et rahvusvaheline organisatsioon esitas oma nõuete raames kohtuotsuste täitmisega seotud immuniteedi vastuväite, siis mil määral on kohus, kelle poole on pöördutud, kohustatud hindama, kas kõnealune vastuväide on esitatud õigustatult, ja kas seejuures kehtib reegel, et kohus peab hindama kogu tema käsutuses olevat

teavet, mille hulka võivad kuuluda ka vastaspoole vastuväited, või mõni muu reegel?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti sõnastatud) artikli 1 lõige 1 ja artikli 24 punkt 5

Asjaolude ja põhikohtuasja lühikokkuvõte

- 1 SHAPE on rahvusvaheline organisatsioon, mille asutamine tugines 28. augusti 1952. aasta protokollile Põhja-Atlandi lepingu kohaselt asutatud sõjaliste peakorterite staatuse kohta (Protocol on the status of international military Headquarters set up pursuant to the North Atlantic Treaty). Brunssumis (Madalmaad) asub SHAPE-i alluvuses olev piirkondlik peakorter, nimelt Allied Joint Force Command Brunssum (edaspidi „JFCB“).
- 2 Kaebajad kannavad edaspidi ühist nimetust „Supreme“. Supreme tarnis SHAPE-ile muu hulgas kütust. Teatavat liiki usalduslepingu (escrow agreement) alusel avati Supreme’le tehtavate maksete jaoks eraldi usalduskonto (escrow-konto), mida haldas kolmas isik. Supreme’s korraldatud auditi tulemusel pidi Supreme kõnealusele kontole tagasi maksma muu hulgas 122 miljonit Ameerika Ühendriikide dollarit. Kontserni, mille liige on ka Supreme, kahtlustatakse NATO juhitud rahvusvahelise julgeolekuabi jõudude (International Security Assistance Force, edaspidi „ISAF“) Afganistani missiooni käigus tehtud kütusetarnete ja kuluarvestusega seotud pettuses, millega tekitati märkimisväärset kahju.
- 3 Supreme’i taotlusel esitati SHAPE-le ja JFCB-le 2015. aastal kutse ilmuda Rechtbank Limburgi (Limburgi esimese astme kohus, Madalmaad). Supreme palus tuvastada, et tal on õigus esitada mitmesuguste summade maksmise nõue ning et SHAPE ja JFCB on kohustatud tagama nimetatud summade maksmise escrow-konto kaudu. Vahepealses kohtuasjas palusid SHAPE ja JFCB, et Rechtbank tunnistaks, et asi ei allu talle. Seejuures tuginesid nad kohtuliku immuniteedi põhimõttele. 8. veebruari 2017. aasta otsusega sedastas Rechtbank siiski, et asi allub talle, mispeale esitas SHAPE apellatsioonkaebuse.
- 4 Vahepeal oli Rechtbank Limburgi (Limburgi esimese astme kohus, Madalmaad) Voorzieningenrechter (esialgse õiguskaitse kohtunik) andnud Supreme’le loa arestida üks osa Belgia BNP Paribas pangas avatud escrow-kontol olevast deposiidist. Seepeale esitas SHAPE uues menetluses, milles nüüd esitatakse eelotsuse küsimused, muu hulgas nõude tühistada kõnealune arestimine ja keelata Supreme’l viia escrow-kontol oleva deposiidi suhtes läbi edasisi arestimisi. Voorzieningenrechter (esialgse õiguskaitse kohtunik) rahuldask selle nõude ning asjaomase otsuse jättis muutmata ka Gerechtshof ’s-Hertogenbosch

(Hertogenboschi apellatsioonikohus, Madalmaad). Supreme esitas kassatsioonkaebuse. Seejuures ei vaidlustanud Supreme Gerechthof (apellatsioonikohus) otsust asja allumise kohta Madalmaade kohtutele. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seisukohal, et vastavalt määruse nr 1215/2012 artiklile 27 peab ta siiski omal algatusel kontrollima, kas käesolev asi ei allu viidatud määruse artikli 24 kohaselt erandlikult mõne teise liikmesriigi kohtutele.

- 5 Belgia kohtunik oli Voorzieningenrechteri (esialgse õiguskaitse kohtunik) otsuse ja Gerechthofi otsuse vahepeal täitnud. Sellegipoolest on Supreme'il endiselt huvi kassatsioonkaebuse vastu. Lisaks arestimise tühistamisele keelas Voorzieningenrechter (esialgse õiguskaitse kohtunik) Supreme'il nimelt ka edasised arestimid seoses escrow-kontoga. Gerechthof (apellatsioonikohus) jättis Voorzieningenrechteri (esialgse õiguskaitse kohtunik) otsuse mõlemas punktis muutmata ja mõistis apellatsioonimenetluse kulud välja Supreme'ilt. Supreme'il on huvi kassatsioonkaebuse vastu vähemasti osas, milles see puudutab uue arestimise keeldu ja apellatsioonimenetluse kulude väljamõistmist

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 6 Esitatud nõuete põhjendamiseks tugines SHAPE muu hulgas kohtuotsuste täitmisega seotud immunitedile. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et SHAPE-i väidetud immunitet võib olla oluline asjaolu kohtualluvuse omal algatusel korraldataval kontrollimisel.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 7 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et määruse nr 1215/2012 artikli 27 kohaselt peab ta omal algatusel kontrollima, kas asi allub talle, ja seejuures ei ole ta seotud esitatud kaebuse väidetega (15. novembri 1983. aasta kohtuotsus Duijnste, 288/82, EU:C:1983:326, punkt 15).
- 8 Selleks peab eelotsusetaotluse esitanud kohus hindama, kas määruse nr 1215/2012 artikli 24 punkt 5, mis reguleerib „kohtuotsuste täitmisega“ seonduvaid menetlusi, mis alluvad erandlikult selle liikmesriigi kohtutele, kus otsus on täidetud või kuulub täitmisele, on kohaldatav ka SHAPE-i nõudele tühistada kolmanda isiku juures läbi viidud arestimine. Kui sellele küsimusele vastatakse jaatavalt, allub SHAPE-i esitatud tühistamisnõue erandlikult Belgia kohtutele, kuna Supreme viis arestimise läbi Brüsselis asuvas BNP Paribas pangas. Sellele küsimusele eelneb küsimus, kas kolmanda isiku juures korraldatud arestimise tühistamise nõue kuulub määruse nr 1215/2012 esemelisse kohaldamisalasse. Kuna SHAPE-i nõuete aluseks on väidetav kohtuotsuste täitmisega seotud immunitet, siis tekib küsimus, kas ja kuivõrd on käesolevas asjas tegemist tsiviil- või kaubandusajaga viidatud määruse artikli 1 lõike 1 tähenduses. Mõlema küsimuse suhtes võivad esineda põhjendatud kahtlused, mistõttu tuleb esitada eelotsuse küsimused.

- 9 Euroopa Liidu Kohus (edaspidi „Euroopa Kohus“) on teinud mitmesuguseid otsuseid, mis on olulised vastamisel küsimusele, kas käesolevas asjas on tegemist tsiviil- või kaubandusasjaga. Nimetatud mõiste on liidu õiguse autonoomne mõiste, mille tõlgendamisel tuginetakse määruse nr 1215/2012 eesmärkidele ja ülesehitusele ning liikmesriikide õigussüsteemide kogumist tulenevatele üldpõhimõtetele. Selleks et määratleda, kas kohtuasi on tsiviil- või kaubandusasi, peab analüüsima elemente, mis iseloomustavad vaidluse poolte vaheliste õigussuhete laadi või vaidluse eset. Olgugi et teatavad ametiasutuse ja eraõigusliku isiku vahelised vaidlused võivad kuuluda mõiste „tsiviil- ja kaubandusasjad“ alla, ei ole see nii juhul, kui ametiasutus teostab avalikku võimu. Tuvastamaks, kas sellega on tegemist, tuleb analüüsida esitatud hagi alust ja selle menetlemise korda (vt nt 12. septembri 2013. aasta kohtuotsus *Sunico*, C-49/12, EU:C:2013:545, punktid 33–35; 23. oktoobri 2014. aasta kohtuotsus *flyLal*, C-302/13, EU:C:2014:2319, punktid 26 ja 30, ning 9. märtsi 2017. aasta kohtuotsus *Pula Parking*, C-551/15, EU:C:2017:193, punktid 33–34).
- 10 Käesolevas asjas tugines SHAPE oma nõude esitamisel kohtuotsuste täitmisega seotud immunitedile. Seepärast tekib küsimus, kas kõnealune kohtuotsuste täitmisega seotud immunitedi vastuväide on oluline hindamisel, mil määral kuuluvad SHAPE-i nõuded määruse nr 1215/2012 esemelisse kohaldamisalasse. Mõeldav on, et väidetava kohtuotsuste täitmisega seotud immunitedi alusel teostab SHAPE avalikku võimu eespool esitatud punkti 9 tähenduses. Selle kohta esitatakse esimese küsimuse punkt a.
- 11 Kui vastamisel küsimusele, kas tegemist on tsiviil- või kaubandusasjaga, on oluline, kas SHAPE-i nõuded tuginevad kohtuotsuste täitmisega seotud immunitedi vastuväitele, siis tekib küsimus, mil määral peab kohus, kelle poole on pöördutud, hindama, kas see vastuväide on esitatud õigustatult. Samuti vajab selgitamist, kas sellega seoses kehtib reegel, et kohus peab hindama kogu tema käsutuses olevat teavet, mille hulka kuuluvad ka Supreme'i vastuväited kohtuotsuste täitmisega seotud väidetavale immunitedile (16. juuni 2016. aasta kohtuotsus *Universal Music vs. Schilling*, C-12/15, EU:C:2016:449, punkt 46), või mõni muu reegel. See on kolmanda küsimuse ese. Peale selle on ebaselge, kas vastamisel esimese küsimuse punktile a on oluline – ja kui jah, siis mil määral – asjaolu, et arestimiseks anti luba tulenevalt nõudest, mida on Supreme'il enda hinnangul õigus esitada SHAPE-i vastu seoses maksetega NATO ISAF-missiooni tarbeks Afganistani tarnitud kütuse eest, kusjuures nõude menetlemine on pooleli peaasjas. Seda puudutab esimese küsimuse punkt b.
- 12 Määruse nr 1215/2012 artikli 24 punktis 5 on sätestatud, et „menetluste puhul, mis seonduvad kohtuotsuste täitmisega,“ allub asi erandlikult selle liikmesriigi kohtutele, kus otsus on täidetud või kuulub täitmisele. Tekib küsimus, kas kolmanda isiku juures kohtu loal korraldatud arestimise tühistamist saab pidada selliseks kohtuotsuse täitmiseks ja kas kõnealune erandlikku kohtualluvust ette nägev säte on seepärast kohaldatav ka sellise arestimise tühistamise nõude suhtes.

- 13 Eitav vastus vastaks kitsale tõlgendusele, millele Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuginevad (nüüd) määruse nr 1215/2012 artiklis 24 sisalduvad erandliku kohtualluvuse sätted (vt nt 26. märtsi 1992. aasta kohtuotsus Reichert II, C-261/90, EU:C:1992:149, punkt 25).
- 14 Kõne alla tuleb siiski ka vastupidine seisukoht, nimelt et arestimise tühistamise nõue kuulub määruse nr 1215/2012 artikli 24 punkti 5 kohaldamisalasse. Selline tõlgendus vastaks Euroopa Kohtu praktikale, mille kohaselt on menetluste suhtes, mis on tihedalt seotud täitmismenetlusega, kohaldatav määruse nr 1215/2012 artikli 24 punkt 5 (vt 4. juuli 1985. aasta kohtuotsus Malhe, 220/84, EU:C:1985:302, punkt 12). Seda puudutab teise küsimuse punkt a.
- 15 Teise küsimuse punkti a puhul võib rolli mängida asjaolu, et SHAPE-i nõue kolmanda isiku juures läbi viidud arestimine tühistada tugineb kohtuotsuste täitmisega seotud immuniteedi vastuväitele. Lähtepunktina võiks nimelt eeldada, et nende liikmesriikide kohtud, kus on läbi viidud rahvusvahelist organisatsiooni puudutav arestimine, suudavad kõige paremini hinnata, kas see on vastuolus kohtuotsuste täitmisega seotud immuniteediga, mis on rahvusvahelisel organisatsioonil tulenevalt asjaomasele liikmesriigile siduvast rahvusvahelisest lepingust või (ka asjaomasele liikmesriigile siduvast) kirjutamata rahvusvahelisest õigusest. Seda probleemi puudutab teise küsimuse punkt b. Kui sellele küsimusele vastamisel on oluline, et SHAPE on kõnealuse arestimise tühistamise nõude raames esitanud kohtuotsuste täitmisega seotud immuniteedi vastuväite, omab ka siin tähtsust juba nimetatud küsimus, mil määral on kohus, kelle poole on pöördutud, kohustatud uurima, kas kõnealune vastuväide on esitatud õigustatult ja kas seejuures kehtib eespool punktis 11 nimetatud reegel. Seda punkti käsitleb ka kolmas küsimus, mis on järelikult oluline nii seoses esimese küsimuse punktiga a, mis puudutab tsiviil- ja kaubandusasja mõiste tõlgendamist, kui ka seoses teise küsimuse punktiga a, mis puudutab määruse nr 1215/2012 artikli 24 punkti 5 – mis reguleerib „kohtuotsuste täitmist“ – ulatust.